
Når nøden er størst

LEDER

LISE SKOGSTAD LOFTSGAARD

lsl@frambu.no

Lise Skogstad Loftsgaard er overlege ved Frambu kompetansesenter for sjeldne diagnoser. Som tidligere overlege ved Norsk senter for maritim medisin og dykkermedisin ved Haukeland universitetssjukehus hadde hun en nøkkelrolle i innholdsproduksjonen i Mariners Medico Guide i perioden 2021–23.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

JON MAGNUS HAGA

Jon Magnus Haga er ph.d., spesialist i samfunnsmedisin, overlege og leder av Norsk senter for maritim medisin og dykkermedisin ved Haukeland universitetssjukehus og førsteamanuensis ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin ved Universitetet i Bergen.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Det er tre døgn til nærmeste havn. Havnen er i et fremmed land. Om bord blir en mann dårligere og dårligere.

Havet er hjemmet til 20 000 norske sjøfolk (1). Kun et fåtall av dem er helsepersonell. Når sjøfolk blir syke, må de ofte klare seg selv – lenge.

Et skip er et 24 timers samfunn. Sjøfolk bor, jobber og lever livene sine til sjøs. Arbeidsrelaterte risikofaktorer er mange, noen er unike for jobben på havet. Et skip er i konstant bevegelse. Skadepotensialet er stort. Løse gjenstander kan fly gjennom luften, tunge dører kan smelle igjen og et fall kan ende i et ståldekk. Trange boforhold øker risikoen for smittespredning. Maskineri, redskap og last kan eksponere sjøfolk for støv, gass og kjemikalier.

Livet til sjøs kan også være psykisk krevende. Separasjon fra familie og venner, lange vakter, monotont arbeid og mangel på hvile er en del av hverdagen for mange. Norske sjøfolk har over 20 ganger så stor risiko for å dø på jobb

sammenliknet med nordmenn som arbeider på land (2, 3). Forekomst av sykdom, skader og psykiske plager er vesentlig høyere enn i normalbefolkningen (4).

Norge signerte i 2006 Konvensjon om sjøfolks arbeids- og levevilkår, med et mål om at sjøfolk skal tilbys helsetjenester som er så like som mulig de tjenestene som tilbys på land (5). 17 år har gått. Vi er ikke i mål. Men hva er egentlig realistisk?

Det finnes ingen sykehus til sjøs. Eller fastleger. Når nøden er størst, kan skipet være dagevis fra en havn og utenfor rekkevidde for redningstjenester. Da kan det hjelpe å snakke med en lege. Telemedisin bringer legehjelp nærmere sjøfolk, uansett hvor de måtte befinne seg.

«Telemedisin bringer legehjelp nærmere sjøfolk, uansett hvor de måtte befinne seg»

Siden 1923 har leger ved Haukeland universitetssjukehus veiledet sjøfolk i håndtering av sykdom og skade til sjøs gjennom den telemedisinske legevakten for sjøfolk, Radio Medico. Radio Medico er en del av norsk offentlig helsetjeneste og er gratis for alle sjøfolk, uavhengig av den ansattes nasjonalitet, skipets flaggstat eller hvor i verden man befinner seg. Tjenesten leveres av Norsk senter for maritim medisin og dykkemedisin, i samarbeid med Telenor kystradio og Hovedredningssentralen. Radio Medico håndterer årlig om lag 2 500 medisinske henvendelser per telefon, e-post og video.

Antallet henvendelser til Radio Medico har økt betydelig de siste årene. Siden 2011 er antallet firedoblet. Årsakene er sammensatte. Noe handler om økt kjennskap til tjenesten og om økte forventninger til helse – også til sjøs. Noe handler om etterdønninger etter en pandemi som rammet sjøfolk spesielt hardt. Høsten 2020 satt mer enn 400 000 sjøfolk fast på skip uten mulighet til å komme hjem og uten å vite når det ville bli mulig (6). Syke og skadde sjøfolk ble avskåret fra helsetjenester på land, inkludert tjenester for akutte tilstander. Telemedisin ble redningen for mange.

Økningen i henvendelser har vedvart. Situasjonen utfordrer oss til å tenke nytt. Hvordan kan vi levere helsehjelp til stadig flere sjøfolk, samtidig som vi bevarer kvaliteten på tjenesten? Årets 100-årsjubileum for Radio Medico er en anledning til å rette blikket framover. Den 23. august inviterer vi næringsliv, myndigheter, teknologimiljøer, frivillige organisasjoner og akademia til jubileumskonferanse i Bergen for dialog og felles refleksjon om veien videre.

Kanskje ligger noe av svaret i innovasjon av tjenesten? Høsten 2022 ble Mariners Medico Guide lansert. Dette er en medisinsk app for sjøfolk, utviklet i samarbeid mellom Haukeland Universitetssjukehus, det maritime forsikringsselskapet Gard AS og Sjøfartsdirektoratet. Målet er å gjøre oppdatert og kvalitetssikret medisinsk kunnskap gratis tilgjengelig for sjøfolk og å være til støtte for medisinsk behandling om bord på skip.

Appen tar utgangspunkt i symptomer sjøfolk kan møte når en kollega blir syk eller skadet. Hva kan man undersøke og behandle selv? Når bør man ringe etter hjelp? Innholdet er utarbeidet av leger med spesialkompetanse i maritim

medisin og kvalitetssikret av mer enn 50 spesialister fra ulike fagfelt. Sjøfolk fra mer enn hundre skip har deltatt i brukertesting. Tilbakemeldingene er opplyftende. Over 15 000 sjøfolk har tatt appen i bruk, og en rekke flaggstater har gitt sin tilslutning til prosjektet.

Det kan være ensomt på havet. Tre døgn er lenge å klare seg selv. Vi håper at Mariners Medico Guide sammen med våre telemedisinske tjenester og Radio Medico vil bidra til økt trygghet for sjøfolk i krevende situasjoner. Kanskje kan dette også bane vei for mer innovasjon og nye prosjekter i framtiden?

De gode løsningene finner vi sammen – i dialog på tvers av sektorer og profesjoner. Vi ønsker alle gode krefter velkommen til konferanse i Bergen i august.

REFERENCES

1. Sjøfartsdirektoratet. Nye tall om norske sjøfolk.
<https://www.sdir.no/aktuelt/nyheter/nye-tall-om-norske-sjofolk/> Lest 12.5.2023.
2. Sjøfartsdirektoratet. Live ulykkesstatistikk. www.sdir.no/sjofart/ulykker-risiko-og-sikkerhet/ulykkesstatistikk/live-ulykkesstatistikk/ Lest 12.5.2023.
3. Arbeidstilsynet. Risiko for arbeidsskadedødsfall i det landbaserte arbeidslivet. www.arbeidstilsynet.no/globalassets/om-oss/forskning-og-rapporter/kompass-tema-rapporter/2018/kompass-tema-rapport-nr-1-2018.pdf Lest 12.5.2023.
4. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. NOU 2014:17 Pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs. www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2014-17/id2354670/?ch=17 Lest 12.5.2023.
5. International Labour Organisation. Maritime Labour Convention, 2006.
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_090250.pdf Lest 12.5.2023.
6. IMO. 400,000 seafarers stuck at sea as crew change crisis deepens.
www.imo.org/en/MediaCentre/PressBriefings/pages/32-crew-change-UNGA.aspx Lest 15.3.2023.

Publisert: 24. juli 2023. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.23.0379
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 27. mars 2026.